

Kastamonu Üniversitesi

**I. ULUSLARARASI ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ
SEMPOZYUMU**

**-ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ'Yİ ANMA VE ANLAMA-
-İkinci Cilt-**

**4-6 Mayıs 2012
Kastamonu**

ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ'NİN TAKİPÇİLERİNDEN ŞAİR ŞEYH İBRAHİM ŞEVKÎ EFENDİ VE BİR CÖNKTEKİ 16 ŞİİRİ

Nail TAN

Ataştırmacı, Türkiye

Özet

Halvetiliğin Şa'bâniyye koluna mensup şeyh ve müritler arasında önemli şairler yetişmiştir. Bunlardan biri de 16. Şeyh (vekâleten) Bolulu İbrahim Şevki Efendi'dir (1833-1896). 1889-1896 yılları arasında Kastamonu'da şeyhliğe vekâlet eden, Şevkî mahlasıyla bir divan dolusu (230 şiir) yazan Şeyh İbrahim Şevki Efendi'nin şiirlerinin bir bölümü tarikatın ayinlerinde ilahi şeklinde okunmuştur. Şevki'nin divanı ne yazık ki basılmamıştır. Kastamonu'da bir antikacıdan satın aldığımız cönkte 16 şiiri bulunmaktadır. Bildirimizde bu 16 şiir divanıyla karşılaştırılarak dil, vezin, şekil, tür ve konu açılarından incelenmiştir. Şevkî, hem aruz hem de hece vezniyle dinî-tasavvufî şiirler yazmış, Şabanîliğin duygu ve düşüncelerini sanat yoluyla halka yaymayı amaç edinmiş güçlü bir tekke şairi olarak edebiyat dünyamızda da yerini almıştır.

Anahtar kelimeler: Şa'bâniyye, Şeyh Şa'bân-ı Velî, İbrahim Şevki Efendi.

One of Şeyh Şa'bân-ı Velî's Followers, Poet Şeyh İbrahim Şevki Efendi And His 16 Poems in A Cönk

Summary

Important poets were raised among the sheiks and followers of Halvetîlik's Şa'bâniyye branch. One of them was the 16th sheik (by proxy) Bolulu İbrahim Şevki Efendi (1833-1896). Şeyh (Sheik) İbrahim Şevki Efendi substituted the sheik between 1889-1896 in Kastamonu and he wrote 230 poets in his divan with Şevkî pseudonym. Some parts of Şeyh (Sheik) İbrahim Şevki Efendi's poets were sung as hymns in the cult's rituals. Unfortunately, Şevkî's divan wasn't published. There are 16 of his poems in a cönk we bought from an antique shop in Kastamonu. In this paper, those 16 poems are compared to his divan; they are examined in terms of language, prosody, form, genre and theme. Şevkî, who wrote religious-mystical (tasavvufî) poems with both aruz and hece prosody, also aimed to spread Şabânîlik's sense and ideas to public with art, took his part in our literature world as a strong tekke poet.

Key words: Şa'bâniyye, Şeyh Şa'bân-ı Velî, İbrahim Şevki Efendi.

Giriş

Halvetîliğin Şa'bâniyye koluna mensup şeyh ve dervişler arasından bir kısmı divan sahibi önemli şairler yetişmiştir. Mehmed Nasuhî, Mustafa Zekâyî, İsa Mahvî, Hasan Ünsî, İbrahim Hâs, Mustafa İbretî, Mustafa Rumî, Mustafa Aczî, Karabaş Veli ve oğlu Mustafa Mânevî, Ömer'ül Fuadî, Mehmed Aydî, Baharzade Feride Hanım ve Abdülaziz Mecdi Tolun gibi (Tatçı 2010: 214-215). Tarikatın ayinleri içinde şiir ve musikinin kullanılması, şair yetişmesinde en büyük amillerden biridir. Şa'bâniyye şairlerinden, 16. şeyh (vekâleten) Bolulu İbrahim Şevki Efendi, 1889-1896 yılları arasında Kastamonu'ya gelerek Dergâh'ta şeyhliğe vekâlet etmiştir.

Hayatı

Hayatı hakkında en geniş bilgi hemşehrimiz Fazıl Çiftçi'nin kitabında bulunmaktadır (Çiftçi 2002: 195-200). Çiftçi'nin verdiği bilgiye göre, İbrahim Şevki Bolu'da 1833 yılında doğdu. Babası Bolulu Mehmed Efendi'dir.

Bolu'da medrese öğrenimini tamamladı. Ayrıca Bolu müftüsü Sibgetullah Efendi'den özel dersler okuyup icazet aldı. Okuduğu tasavvufî kitaplar ve görüştüğü şeyhlerden etkilenerek Şa'bâniyye şeyhlerinden Mudurnulu Halil Rahmi Efendi'ye intisap etti. Şeyhinin ölümü üzerine Mudurnu'da halkı irşat eden İbrahim Hilmi Efendi'ye intisap ederek tasavvuf eğitimini tamamlayıp şeyhlik icazeti aldı. Şeyh sıfatıyla ilk olarak Bolu'nun Soku köyüne yerleşip mürşitlerini irşada başladı. Kendisine Lale Şahin Paşa vakfından arazi de tahsis edildi.

1889 yılında, Kastamonu Şa'bâniyye Dergâhı şeyhi Mehmed Said Efendi, Hakk'a kavuşunca, oğlu Mehmed Ataulah (Armay) Efendi (Ağabeyoğlu 2011), 9 yaşında olduğundan tarikatın şeyhliğine vekâlet edecek ehil bir kişi arandı. İlimize bir lise binası kazandıran Kastamonu Valisi Abdurrahman Paşa, Şa'bâniyye şeyhlerinden Mudurnulu Halil Rahmi Efendi'nin müridiydi. Şeyhinden İbrahim Şevki Efendi'nin methini işitmişti. Şa'bân-ı Veli Dergâhı Şeyhliği boşalınca Şeyh İbrahim Şevki Efendi'yi Bolu'dan Kastamonu'ya davet etti. 1889 yılında Bolu, Kastamonu'ya bağlı bir sancaktı. Şeyh İbrahim Şevki Efendi, valinin daveti üzerine Kastamonu'ya geldi. Vali, müftü ve Kastamonu din bilginleri, kendilerini Araç'ta karşıladılar. İbrahim Şevki Efendi, Kastamonu'da Şa'bâniyye Şeyhliğine vekâlet ettiği gibi Mehmed Ataulah Efendi'nin de dinî eğitimini üstlendi.

İbrahim Şevki Efendi'nin, Bolu ve Kastamonu'da yetiştirip icazet verdiği ünlü din bilgini, tasavvuf erbabı şunlardır: Çerkeşli Hacı Halil Efendi, Çerkeşli Mustafa Efendi, Bolulu Kâmil Efendi, Mudurnulu Mustafa Efendi.

Medresede okurken şiir yazmaya başlayan İbrahim Şevki Efendi, divan tertip edecek kadar şiire vakıftı. Şiirlerinde adını, Şevki'yi mahlas olarak kullanmıştır. Divanı, Kastamonulu değerli edebiyatçı rahmetli Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu tarafından baskıya hazırlanmış, ancak ölümü üzerine basılamamıştır (Abdulkadiroğlu 1991: 65). Millî Kütüphanede mevcut üç divan nüshası karşılaştırılarak Dumlupınar Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsünde Esmâ Tezcan tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmış olup bu tez de yayımlanmamıştır (Tezcan 2007). Divanında dinî, tasavvufî 230 şiir bulunmaktadır. Tezde birçok okuma hatası vardır. Şairin hayatıyla ilgili çok az bilgi verilmiştir. Oysa Fazıl Çifçi'nin kitabı çok önce yayımlanmıştır.

Şair şeyhin divanından başka *Kenz'ül-Mahfî* adlı bir tefsir kitabı da vardır. Eşi Behiye Hanım da "Derdi Goyuk" mahlasıyla şiirler yazan bir şaireydi. Çiftin üç erkek, iki kız çocukları dünyaya gelmiştir.

Bolu'nun Soku köyünde adına bir zaviye bulunan Şeyh İbrahim Şevki Efendi, 1896 yılının Mart ayında hastalandı. 17 Mart 1896 tarihinde 63 yaşında dünya değiştirdi. Cenazesi Şa'ban-ı Velî türbesi içinde toprağa verildi (Çifçi 2002: 199). A. Abdulkadiroğlu, ölüm tarihini yanlış olarak 17 Mart 1897 yazmıştır (Abdulkadiroğlu 1991: 78).

Cönkteki Şiirleri

2000 yılında Kastamonu'da bir antikacıdan satın aldığımız baş tarafı kopup kaybolmuş, 19. yüzyılın sonunda kaleme alındığı anlaşılan bir cönkte dinî-tasavvufî mahiyette yüze yakın şiir bulunmaktadır. Cönkte şiirleri bulunan tekke şairleri mahlaslarına göre şunlardır: Niyâzî-i Mısırî, Eşrefoğlu Rumî, Âşık Yunus, Nasuhî, Hâmdî, Yunus Emre, Nesimî, Şems-i Tebrizî, Ömer'ül Fuadî, Hacı Bayram Velî, Nurî, Hüdâyî, Hakkî, Gafurî, Ahmedî, Taceddinoğlu, Sezâyî, Nihanî, Şevkî, İbrahim, Kaygusuz Abdal, Ümmî Sinan, Dertli, Erzurumlu Emrah, Suzî, Sıdkî, Mahvî, Lutfi, Şeyh Cemâlî, Zekâî.

Görüldüğü gibi, DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu, TDK Uzmanı Yaşar Yılmaz'a okuttuğumuz ve Dr. Mustafa Tatcı tarafından kontrolü yapılmış cönkteki şiirlerin önemli bir bölümü, Şa'bâniyye tarikatı şairleri ile Kastamonu ve Bolu'da iz bırakan diğer tekke ve âşık edebiyatı şairlerine aittir. Cönkte, en çok şiiri bulunan tekke şairi Şeyh İbrahim Şevki Efendi'dir. İlahi başlıklı 16 şiiri bulunmaktadır. Şiirlerin hepsi, Halvetîliğin Şa'bâniyye kolunun tasavvuf felsefesine uygun şiirlerdir. Bu bildirimizde, 16 şiiri, Esmâ Tezcan'ın Millî Kütüphanedeki üç yazma divanı karşılaştırarak hazırladığı yüksek lisans tezindeki şiirlerle karşılaştırdık. Aradaki farklılıkları belirlerken, belki *Divan*'a girmemiş bir şiir buluruz diye ümitlendik.

Söz konusu 16 şiir, cönkteki sırasına göre, *Divan*'ıyla karşılaştırmalı şekilde şunlardır:

1. Şiir

Açıldı Hakk'ın kapısı

Uyan yâ hû seherlerde

Girdi erenler kamusu

Uyan yâ hû seherlerde

Safâyıla (Tezcan/safâ eyle) sürüp erkân

İdegör kalbini seyrân

Olursun vâsıl-Sübhân

Uyan yâ hû seherlerde
Seherde ötdi (Tezcan/kondu) bülbüller
Seherde açdı hoş güller
Seherde (Tezcan-seherlerde) zıkr eder diller
Uyan yâ hû seherlerde
Seherde (Tezcan/seherlerde) gözlerini aç
İdegör derdine ilaç
Seherdir dervişe Mîraç
Uyan yâ hû seherlerde
Cümle ervâh uyanıktır
Reng-i aşka boyanıktır
Her biri aşka yanıktır
Uyan yâ hû seherlerde
Seherde uyumaz âşık
Eger âşık isen sâdık
Gel ey (Tezcan/Uyan) sen de kalbi yanık
Uyan yâ hû seherlerde
Gel ey Şevkî, sen de uyan
Uyanup Allah'a dayan
Bulur Hakk'ı uyumayan
Uyan yâ hû seherlerde
[Cönk: 87, Divan: 71/a, Tezcan: 260]
Kalıbı: Mefâ'îlün Mefâ'îlün

2. Şiir

Beni yakdın yandırdın
Yeter ey can bülbülü
Zevkinden usandırdın
Yeter ey can bülbülü
Yaktın beni mihnetde
Bırakdın hem gurbetde
Rahat kalmadı tende
Yeter ey can bülbülü
Mihnet kemendin takdın (Tezcan/takındın)
Nâr-ı sûzâna atdın
Müşkül derde bıraktın
Yeter ey can bülbülü
Gün düşürdün kesrete
Hasret kaldım vahdete
Razı oldum hicrete
Yeter ey can bülbülü
Aşka düş ey Şevkîyâ
Aşkını etme hebâ
Şimden sonra elvedâ
Yeter ey can bülbülü

Şaşdım doğru râhımı
Alma benim âhımı
Yakdın bu İbrahim'i
Yeter ey can bülbülü

[Cönk: 98, Divan: 79/a,b , Tezcan: 280-281]

Kalıbı: Fâ'ilâtûn Fâ'ilûn

3. Şiir

Tut emrini Mevlâ'nın, tevhîde gel tevhîde
İt zikrini Sübhan'ın, tevhîde gel tevhîde

İster isen visâli, görmek için cemâli
Budur zikrin efdâli, (Tezcan/efzâli), tevhîde gel tevhîde

Âşıkların seyrânı, dertlilerin dermânı
Esmâların sultanı, tevhîde gel tevhîde

Gel sen de gir meydâne, başını koy çevgâne
Ulaşırın Rahmân'a, tevhîde gel tevhîde

Budur Hakk'ın fermânı, müminlere (Tezcan/müminlerin) ihsânı
Âşıkların imânı, tevhîde gel tevhîde

Dört kitabın cevheri, âşıkların rehberi
Budur aşkın kevseri, tevhîde gel tevhîde

Bilmek için esrârı, görmek için didârı
Bu Şevkî'nin ezkârı, tevhîde gel tevhîde

[Cönk: 99, Divan: 70b, Tezcan: 260]

Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'ilûn Mef'ûlü Mefâ'ilûn

4. Şiir

a) Hakk'ı bulalım
Arifâncasına
Emrin tutalım
Müslümancasına

b) Şeyhe varalım
Yüzün görelim
Tevhîd sürelim
Dervişâncasına

c) Sâim olalım
Kâim olalım
Nefsî kıralım
Kahramâncasına

ç) Aşka uyalım
Hakk'ı bulalım
Cânı virelim
Âşıkâncasına

d) Şevkî, şevkile
Hakk ol hakkıla
Oturup sıdkıla
Kâmilâncasına

[Cönk: 99-100, Divan: 66a, 67b, Tezcan: 252]

Kalıbı: Hece ölçüsüyle yazılmış.

5. Şiir

Dersim ezelden aldım
Hakk'a âşına geldim
Ebced dersini bildim
Hevvez'den (Tezcan/Hüvvezden) baka geldim
    Kudretten yazı yazdım
    Kelâmım gevher dizdim
    İlmi sa'fasa virdim
    Okuyup molla geldim
Karuset üstâzımdır
Sehazde mümtazımdır
Zaligde hitâmımdır
Halka reh-nümâ geldim
    Hep okunan ilmimdir (Tezcan/ilimdir)
    Söylenilen (Tezcan/söyleyen) dilimdir
    Bilseler ben kimimdir
    Cânândan câna geldim
Âdem oldum Cennet'de
Havva oldum hayretde
Buğday yidim kesretde
Vahdetten çıka geldim
    Ânâsırdan bir hırka
    Giydim göründüm halka
    Düzen (Tezcan/Rûzân) virdim bu çarka
    Kurup devrâne geldim
Nuh ile suya girdim
Gemiye düzen, (Tezcan/dûzân) virdim
Sürüp bir dağa irdim
Çıkdım halâsa geldim
    Kurban oldum bir zamân
    İsmail'e virdim cân
    İbrahim'le ateşde
    Berd-i selâma geldim
Şuayb'den aldım asâyı
Nebî itdüm Musâ'yı
Bir bakışta Sînâ'yı
Dağıtub yaka geldim
    İsa'ya ruhum virip
    Sıfatımı bildirip
    Ölüleri dir (Tezcan/diri) görüp
    Çıkdım hevâyâ geldim
Muhammed'dir habîbim
Her dertlere tabîbim
Âsilere şâfiim (Tezcan/şefiim)

Diyüp (Tezcan/Deyip) imâna geldim
Sırrı virdüm Ali'ye
Gerçeklikde velîye
Hayrat (Tezcan/mîras) olam (Tezcan/oldum) ölüye
Ser-te-ser böyle geldim
Mansur oldum Hakk didim
Deyyân (Tezcan/Deyân) kimdir bak didim
Bakıp gendimi gördüm
Sıçrayub dârâ geldim
Âsilere rahmetim
Müminlere mağfiret
Bilin böyle hakikat
Size beyâna geldim
Bulut oldum gürledim
Yağmur oldum fırladım
Deniz oldum kaynadım
Mevc urub cûşâ geldim
Ot oldum yirde bitdim
Herkesin rızkın virdim
Süflîden ulvî yitdim
Kâmîl insana geldim
Âşıkların aşkıyem
Sâdıkların sıdkıyem
Sorarlarsa Şevkî'yem
Özge bir hâle geldim
[Cönk: 101 , Divan: 49b, 50a, Tezcan: 208-210]
Kalıbı: Mef'ülü Mefâ'ilün Mef'ülü Mefâ'ilün

6. Şiir

Geçirdim gafletde seni, yazık oldu sana ömrüm
Bırakdın (Tezcan/Bırakdım) gurbetde beni (Tezcan/seni) yazık
(Tezcan/hayf) oldu sana ömrüm

Etrafımı isyân aldı, şaştı (Tezcan/şaştım) aklım fikre taldı (Tezcan/daldı)
Arsa-i mahşerde kaldı, hayıf (Tezcan/yazık) oldu sana ömrüm

İbadet itmedim aslâ, kabahatden giydim abâ
Hiç itmedim sana vefâ, yazık oldu sana ömrüm

Hayra dâir bir amel yok, günah deryası hadden çok
Hiç dimedim sıcak soğuk, hayıf (Tezcan/yazık) oldu sana ömrüm

Hakk'a yol virmedim sana, koyuvirmedim Hak'tan yana
Hicrân oldu âhir bana (Tezcan/sana), yazık (Tezcan/hayf) oldu sana
ömrüm

Ayrılınca ruhum tenden, vedâ idüp sana senden
Şikâyet eyleme benden, yazık oldu sana ömrüm

Şevkî der ki, hâlim yaman, olmuşum hâk ile yeksân
Bulunmadı derde dermân, yazık oldu sana ömrüm

[Cönk: 102, Divan: 51b, Tezcan: 213]

Kalıbı: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

7. Şiir

Gel ey derviş-i sâdık, tevhîd idelim tevhîd

Gel ey Allah'a âşık, tevhîd idelim tevhîd

Hakk zikredeni sevdi, Kur'an'da beyân itdi

Bizlere tâlim itdi, tevhîd idelim tevhîd

Gönül gözü açılır, Hak'tan rahmet saçılır

Yüz bin hicâb geçilür, tevhîd idelim tevhîd

Seherlerde kalkalım, nefsin evini yıkalım

Tevhîd ile yakalım, tevhîd idelim tevhîd

Şeyhimizi görelim, tevhîdimizi sürelim

Hakk hazrete irelim, tevhîd idelim tevhîd

Hep kardaşlar dervişler, tevhîd sırrın bilmişler

Hakk cemâlin görmüşler, tevhîd idelim tevhîd

Gel ey Şevkî fikr eyle, tevhîd ile zikr eyle

Gece gündüz şükr eyle, tevhîd idelim tevhîd

[Cönk: 104, Divan: 14b, 15a, Tezcan: 130]

Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'îlün, Mef'ûlü Mef'ûlü Mefâ'îlün

8. Şiir

Ey tâlib-i Hakk olan, tevhîd idelim tevhîd

Ey lâyık-ı aşk olan, tevhîd idelim tevhîd

Hep hicâbı geçelim, nûr-ı Hakk'ı seçelim

Hakk kapusın açalım, tevhîd idelim tevhîd

Gir meydâna aşkile, sür cevlânı şevkile

Allah diyüb sıdkile, tevhîd idelim tevhîd

Cân u başı virelim, dost râhına girelim

Tâ menzile irelim, tevhîd idelim tevhîd

Terk idelim ağyârı, tâ bulalım ol yârı

Şevkiyâ'nın efkârı, tevhîd idelim tevhîd

[Cönk: 106, Divan: 16a, Tezcan: 133]

Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

9. Şiir

Âşıkın aşkı artar

Sultan'a irişince

Vücudun aşka yakar

Sübhan'a irişince

Âşıklar visâldedir
Şühûdi (Tezcan/Şühûd-i) cemâldedir
Özge bir ahvâldedir
İrfâna irişince
Şevkî cemâle bakar
Özini aşka yakar
Katreler bahre akar
Ummana irişince
[Cönk: 107; Divan: 72a, Tezcan: 263-264]
Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'ilün

10. Şiir

Var derdini yâr eyle, dermana irişince
Zâtını mir'ât eyle, bürhâne irişince
Terk it ağyâre bakma, her bir zerreye akma
Gel katreni mahveyle, ummana irişince
Hep gördüğün (Tezcan/gördün) Hakk yüzü, nâdana virme sözi
Lâmekânı görürsün, seyrâne irişince
Senden sana bakasın, özin aşkla yakasın
Sırrın özge (Tezcan/özine) hâl olur, mihmâne irişince
Tut Şevkî'nin elinden, al feyzini dilinden
Aslına irişirsin, insana irişince
[Cönk: 108, Divan: 69a,b, Tezcan: 257-258]
Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

11. Şiir

Gon beni yanayım kendi hâlime
Ezelden ben yana geldim
Karışub aşk adı âh ü zârıma
Cemâlin şem'ine pervâne geldim
Alub tevhîdini şeyhim dilinden
Anın kullugına merdâne geldim
Halka-i (Tezcan/hırka-i) tevhîde girüp şevkile
İçüp aşkın meyın mestâne geldim
Serimde (Tezcan/Sırımında) görelî şeyhin cemâlin
Yatub (Tezcan/Yanıp) eşîğine mihmâna geldim
Şeyhimin visâl-i gülün dereli
Virüb bu cânımı kurbana geldim
Yitürdüm Yusuf'ı Yakub elinde
Arayu arayu Kenân'a geldim
Aşkın pazarına girüb gezeli
Bir cevâhir dolu dükkâna geldim
Halvetî dervişi, ismim Şevkî'yem
İşte pîrim şeyh Şa'bân'a geldim
[Cönk: 109, Divan: 53b, Tezcan: 218]
Kalıbı: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'ülün

12. Şiir

Seherde âh ider Hakk'ın âşıkları
Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
Seherde zâr ider, aşkın sâdıkı
Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
    Seher vakti eyle derdine tımâr
    Seher vakti kalbin şem'ası yanar
    Seher vakti âşık mâşukın arar
    Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
Seher vakti olur âşika hâldeş
Seher vakti uyuma ey mü'min kardaş
Seher vakti olur âşika yoldaş
Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
    Seherde gizlidir (Tezcan/giz ider) Hakk'ın esrârı
    Seherde sürülür Hakk'ın ezkârı
    Seherde açılır Hakk'ın envârı
    Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
Seherde münevver olur her eşyâ
Tevhîd (Tezcan/Tesbih) ider Hakk'ı tâ baştan başa
Seherde olunur her şey temâşâ
Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
    Seherde tecellî olındı Mûsâ
    Kudretten verildi eline âsâ
    Seherde semâya gitdi hem Îsâ
    Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
Seherde viregör (Tezcan/virgör) zikrine Şevkî
Seherde arayan bulur Hakk'ı
Seherde virülür âşıkın aşkı
Vakt-i seher oldu, uyan gözlerim
    [Cönk: 110, Divan: 50a,b, Tezcan: 210-211]
    Kalıbı: Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

13. Şiir

Zikrin bize yâr eyle, lûtf it meded Allâh'ım
Fikrinle tımâr eyle, lûtf it meded Allâh'ım
    Sâlik zikrile seni, bulmasın mı yâ Ganî (Tezcan/bağını)
    Lûtfîn ile erzânı, lûtf it meded Allâh'ım
Zikrün dilde kim sürer, visâle lâ-yed irer
Şeksiz cemâlin görür, lûtf it meded Allâh'ım
    Aşkınla bizi dirgör, vuslâd iline irgör
    Lûtf eyle bizi güldür, lûtf it meded Allâh'ım
Zikrün söyleyen dilde, aşkınla olan canda (Tezcan/kande)
Aman bu gurbet ilde, lûtf it meded Allâh'ım

Emrûnle âmil eyle, irfânla kâmil eyle
Sırrına vâsıl eyle, lûtf it meded Allâh'ım
Lûtfunla bizi şâd it, virân dili âbâd it
Şevkî kulun irşâd it, lûtf it meded Allâh'ım
[Cönk: 111, Divan: 48a,b, Tezcan: 205-206]
Kalıbı: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

14. Şiir

Cennet-i Firdevs'e eyleme rağbet
Âşık-ı sâdıkın gönlüdür Cennet
Çekme Dûzah için beyhûde zahmet
Ârif-i sâdıkın gönlüdür Cennet
Ehl-i aşk olanlar Cennet'i neyler
Hûri gılmân ile (Tezcan/gılmanîler) ülfeti neyler
Vahdetde (Tezcan/Kesretde) eylenip kesreti (Tezcan/uzleti) neyler
Âşık-ı sâdıkın gönlüdür Cennet
Ârif ol nefsinü, Hakk'ı bul sende
Bulagör Cennet'i burc-ı bedende
İsteyen Mevlâ'yı bulsınlar bende
Bu garip Şevkî'nin gönlüdür Cennet
[Cönk: 113, Divan:10a,b, Tezcan:119]
Kalıbı: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

15. Şiir

Aldanma dünyaya ey gâfil insan
Ölümi kendine yol itdi (Tezcan/Mevlâ) dünya
Azdırıp çokları yoldan çıkardı
Meyl idüp kendine kul itdi dünya
Ziyet-i nakşına bakub aldanma
Aslı yokdur bekâsına dayanma
Her hâli yalandır sakın inanma
Çok atlas (Tezcan/atlas-ı) – dibâyı çul itdi dünya
Çıkarır egnünden nice donları
Gâfil (Tezcan/Âkıl) hesap itmez misün bunları
Hicrânda bıraktı çok hâatunları
Aldı ıyalini dul itdi dünya
Görmez itdi âhir bakan gözleri
Dermânını (Tezcan/Fermânını) aldı kesdi dizlerini
Aldı nice oğulları kızları
Ananın bağrını kül itdi dünya
Âşık Şevki, bakma dünya alına (Tezcan/âline)
Meyl eyleme kat'a anın malına
İbrete nazar kıl bakup hâline
Nice sîm ü zeri pul itdi dünya
[Cönk:114, Divan:5a,b, Tezcan:107-108]
Kalıbı:Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

16. Şiir

Nefse uyma, gâfil olma
Dimedim mi (Tezcan/ey) Derdi Goyuk (Tezcan/derd-i koyuk)
Günah deryasına dalma
Dimedim mi Derdi Goyuk?
    Vücudum (Tezcan/Vücudunu) benim sanursın
    Bakup ana aldanursın
    Sonra gurbette kalursın
    Dimedim mi Derdi Goyuk?
Niçin fırsandı (Tezcan/firsadını) kaçurdın
Kolundan bâzı uçurdım
Meyin agyâre içürdün
Dimedim mi Derdi Goyuk?
    Hevâ ile geçdi ömrün
    Tükenmedi uş menzilin
    Güliden cüdâdır bülbülin
    Dimedim mi Derdi Goyuk?
Baktın bu ağ u kareye
Esir oldun emmâreye
Hasret kaldın dil-dâreye
Dimedim mi Derdi Goyuk?
    Aşka uyup nefsin bil
    Yansın aşkla bu cân u dil
    Mâsivâyı gönülde sil
    Dimedim mi Derdi Goyuk?
Bu Şevkî'den al dersini
Dilde tekrar it virdini
Dermân eyle hem derdini
Dimedim mi Derdi Goyuk?

[Cökn: 56, Divan:39b, 40a, Tezcan:186-187]

Kalıbı: Müstef' ilün Müstef' ilün

Bu nasihat şiirini şair, Derdi Goyuk mahlasıyla şiirler yazan eşine hitaben yazmıştır. *Divan*'ı inceleyen Esmâ Tezcan bu inceliği bilmediğinden, mahlası "derd-i koyuk" şeklinde basit bir anlatım gibi algılamıştır.

Şiirlerin Konuları ve Edebi Özellikleri

Cöknteki Şevkî mahlaslı 16 şiirden, 2. şiirde hem Şevkî hem de İbrahim mahlasları kullanılmıştır. Tamamı *Divan*'nda vardır. Ancak, İbrahim mahlaslı farklı bir şiir, 2. şiirdeki İbrahim mahlası dolayısıyla bizi önce yanıltmış, bu şiirin de İbrahim Şevki Efendi'ye ait olabileceğini düşündürmüştür. İncelememiz sonucunda bu şiirin İbrahim Şevki Efendi'ye değil Halvetî Şair Oğlanlar/Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi (1591-1655) veya Şa'bânî şair İbrahim Has'a (ö.1762) ait olduğu kanaatine vardık. Söz konusu şiirin ilk ve son dörtlükleri şöyledir:

Yaktın gönül şehrini   Lâl-i lebin aldırup
Viraneye döndürdün   Şerbetinle kandırup
Yaktın bu dil mülkünü   İbrahim'i toldurup
Hep yâneye döndürdün   Humhâneye döndürdün [Cönk: 112]

16 şiirin; 15'i aruz (1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 numaralı),biri de (4 numaralı şiir) hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Aruz vezniyle yazılan şiirlerde, en sık kullanılanından başlayarak şu kalıplar (vezinler) görülmektedir:

*Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün:3, 5, 7, 8,10, 13. şiirler

*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün:14, 15. şiirler

*Mefâ'ilün Mefa'lün:1. şiir

*Fâ'ilatün Fâ'ilün: 2. şiir

*Mef'ûlü Mefâ'ilün: 9. şiir

*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün: 6. şiir

*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'ilün: 11. şiir

*Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün: 12. şiir

*Müstef'ilün Müstef'ilün:16. şiir

16 şiir, şu nazım şekilleriyle yazılmıştır:

Gazel: 3, 6, 7, 8, 10, 11,13 numaralı şiirler

Murabba: 1, 2, 4, 5, 12, 14, 15, 16 numaralı şiirler.

Müfred: 9. şiir

Nazım türlerine göre değerlendirecek olursak şu tablo karşımıza çıkmaktadır:

Münâcât-Medednâme:13. şiir

Tevhîd: 3, 7, 8. şiirler

İlahi: 1, 2, 4, 9, 10, 14. şiirler

Devriye: 5. şiir

Tarikatnâme: 4, 11. şiirler

Nasihatnâme: 12, 15. şiirler

Tahassürnâme: 6. şiir

Şiirlerde işlenen duygu ve düşünceler, tamamen Halvetîlik ve Şa'bâniyye'nin tarikat felsefesine uygundur. Allah sevgisi, Allah'ın birliğine, gücüne, yaratıcılığına imân, vahdet-i vücud, Allah'ın her nesnede tezahürü, Peygamber sevgisi, ibadet, tevhîd, zikir, az uyuma, az konuşma, zamanın önemli bir bölümünü ibadetle geçirme, şeyhe saygı, iyi ahlak işlenen temel duygu ve düşüncelerdir.

Sonuç

Halvetîliğin Şa'bâniyye koluna mensup pek çok şair yetişmiştir. Bu şairler hem aruz hem de hece vezniyle yazdıkları şiirlerle ulemâdan, okuryazar olmayanlara kadar halkın tamamını irşat etmek amacıyla hem divan hem de halk şiirinin nazım biçim ve türlerini kullanmaya özen göstermişlerdir. Tarikat, tekke şairleri, şeyhlerinin duygu ve düşüncelerini, vaazların yanı sıra sanat yoluyla daha etkili yayabileceklerini düşünerek

şairden bol bol yararlanmışlardır. Şa'bâniyye'nin 16. şeyhi Bolulu İbrahim Şevki Efendi de diğer tekke şairleri gibi, şiiri bir iletişim aracı olarak başarı ile kullanmış bir tekke şairidir. Birinci sınıf çok güçlü bir şair değildir. Ancak Kastamonu ve Bolu'da çok etkili olmuş, şiirleri ayinlerde okunmuş, halk arasında cönklerle kaydedilerek ezberlenmiştir. Divanının bugüne kadar basılmamış olması bir talihsizliktir.

Bildirimizde bir Şa'bâniyye şairini tanıttığımız gibi Esmâ Tezcan'ın 16 şiirdeki yanlış okumalarını da Dr. Mustafa Tatcı'nın yardımıyla düzeltme fırsatını bulduk.

Şeyh Şa'bân-ı Velî'ye ve tasavvuf edebiyatımıza sahip çıkan, her yıl Kastamonu Evliyalar Haftası'nı düzenleyen hamiyetli Kastamonulu inanç önderlerine, öğretim üyelerine ve il yöneticilerine seslenmek istiyorum. Elde materyal olmadan, kuru kuruya evliya sevgisi olmaz. Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mustafa Tatcı Kastamonulu olmadığı hâlde, yememiş içmemiş, gece gündüz çalışmış, Şa'bânîlikle ilgili zengin bir arşiv oluşturmuş. Tarikatın bütün şairlerinin divanları, eserleri elinin altında. Kendi imkânlarıyla bir bölümünü yayımlamış. Ancak başta karşılaştırmalı *Menâkıbnâme* olmak üzere bu külliyyat Kastamonuluların ilgisini bekliyor. Evliyalar Haftası'na ve bu sempozyuma harcanan paranın yarısıyla külliyyatın bir bölümünü gün ışığına çıkarmak mümkündür. Gelecek yıllarda bu eserleri bastırmadan lütfen Pîr'in huzuruna gitmeyin. Pîr'e gerçek sevgi ve saygı, tarikatın duygu ve düşüncelerini yansıtan bu eserleri günümüz insanlarına okutmaktan geçer. Okuduğumuzda göreceğiz ki yurdumuzu, insanlarımızı daha çok sevecek, kin nefret dolu bakışlarla daha az karşılaşacağız. Ben, bir Kastamonulu olarak Dr. Mustafa Tatcı'ya şükranlarımı iletiyorum. Çalışmaları mutlaka değerlendirilecektir. Ümidini yitirmesin. Niyâzi-i Mısri konusunda nasıl Malatyalıları uyandırdıysa Kastamonulular da bu sempozyumdan sonra görevlerini mutlaka yapacaklardır.

Yararlanılan Kaynaklar:

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1991), *Halvetîliğin Şa'bâniyye kolu, Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi*, Ankara, s. 65.

Abdulkadiroğlu, age., s.78, 13 Şevval 1314 tarihi, 17 Mart 1897 olarak Miladi tarihe çevrilmiş.

Ağabeyoğlu, Ersöz (2011), *Şa'bân-ı Velî Dergâhı Son Postnişini Şeyh Ata Efendi*, Ankara, 80 s.

Çifçi, Fazıl (2002), *Hazreti Pîr Şeyh Şabân-ı Velî*, 3. bsl., Kastamonu, s. 195-200, Hz. Pîr Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Yayını.

Tatcı, Mustafa (2010), *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 38, "Şa'bâniyye" maddesi, s. 211-215.

Tezcan, Esmâ (2007), *Şevki İbrahim Efendi Divanı: İnceleme Transkripsiyonlu Metin*, Kütahya Dumlupınar Ü, Sosyal Bilimler Entitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 317 s.